

УДК 796.001.373. 1(438)

Пасічник В. Р.
Університет Яна Кохановського в Кельцях
філія в Петркові Трибунальському, Польща

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ОЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ В ПОЛЬЩІ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПЕРШЕ ДВАДЦЯТИРІЧЧЯ ХХ ВІКУ)

Стаття присвячена проблематиці становлення і розвитку олімпійського спорту у Польщі у другій половині ХІХ та в першому двадцятиріччю ХХ віку. Проаналізовано передумови та особливості створення польського національного олімпійського руху у досліджуваний період. В статті підкреслено, що найбільш значним періодом розвитку олімпійського руху в Польщі у передвоєнний час (друга світова війна) стали 20-ті роки ХХ століття, адже в цей час польські спортсмени починають брати участь у зимових та літніх олімпійських змаганнях, були виборені перші медалі, активно діяв у міжнародному олімпійському русі Польський Олімпійський Комітет. Цей успіх польського спорту мав місце в надзвичайно складних суспільно-політичних та економічних умовах, в яких знаходилась польська держава у цей час. Особливо погіршилась ситуація країни у зв'язку з польсько-радянською війною 1920 року, що не дало можливості польській спортивній делегації взяти участь в олімпійських іграх у Антверпені (Бельгія). Незважаючи на складну ситуацію підготовка до участі в олімпійських іграх фактично не припинялася (окрім періоду війни 1920 року). Суттєву роль в участі спортсменів в олімпіадах 1924 і 1928 років зіграла фінансова підтримка польського уряду та приватних організацій.

Ключові слова: Олімпійські ігри, спорт, фізична культура, дисципліни спорту, Олімпійський комітет, спортсмени, спортивні організації.

Пасечник В. Р. Становление и развитие олимпийского движения в Польше (вторая половина ХІХ - двадцатилетие ХХ века). Стаття посвящена проблеме становления и развития олимпийского спорта во второй половине ХІХ и первом двадцатилетии ХХ века. Проанализировано предпосылки и особенности создания польского национального олимпийского движения в исследованном периоде. В статье подчеркнуто, что наиболее значительным периодом развития олимпийского движения в Польше в предвоенный период (вторая мировая война) стали 20-тые годы ХХ века, так как польские спортсмены начинают брать участие в зимних и летних олимпийских соревнованиях, ими были завоеваны первые медали, активное участие принимал в международном олимпийском движении Польский Олимпийский Комитет. Этот успех имел место в чрезвычайно сложной общественно-политических и экономических условиях в которых находилось польское государство в это время. Особенно ухудшилась ситуация в стране в связи с польско-советской войной 1920 года, что не дало возможности польской спортивной делегации взять участие в олимпийских играх в Антверпене (Бельгия). Несмотря на такую сложную ситуацию подготовка к участию в олимпийских играх не прекращалась (кроме периода войны 1920 года). Существенную роль в участии спортсменов в олимпиадах 1924 и 1928 годов сыграла финансовая помощь польского правительства и частных организаций.

Ключевые слова: олимпийские игры, спорт, физическая культура, дисциплины спорта, олимпийский комитет, спортсмены, спортивные организации.

Pasichnyk Volodymyr. Development Olympic movement in Poland (the second half the ХІХ – the first twenty-two-year). The article is devoted to the problems of the formation and development of Olympic sport in Poland in the second half of the ХІХ century and in the first twentieth century of the ХХ century. The preconditions and features of creation of the Polish national Olympic movement in the investigated period in the are analysed. The article emphasizes that the most significant period in the development of the Olympic movement in Poland in the pre-war period was the 20th years of the ХХ century, as at this time, the Polish athletes had began to participate in the winter and summer Olympic games and win the medals. Poland actively acted in the international Olympic Polish Olympic Committee.

Upon restoration of its independence, the Polish state began a new stage in the development of national sport and the Olympic movement. This development rested on the rich traditions and experiences of Polish athletes from previous decades. The attention of the Polish community has long been crocheted by the best practices in the field of European and world sports, especially the achievements of the world Olympics movement. The idea of participating in the Olympic Games, the creation of its own Olympic Committee became a leader not only for Polish athletes, sportsmen, advanced intellectuals, but also for the new Polish authorities.

This success of Polish sports took place in extremely difficult political, social and economic conditions in which the Poland were during that times. The situation of the country was especially bad due to Polish-Soviet war of 1920. War did not allow the Polish sport delegation to take part in the Summer Olympic Games in Antwerp (Belgium). Despite such a difficult situation, preparations in the Olympic Games did not actually stop (except for the period of the war of 1920). A significant role in the participation of Polish athletes in the Olympic in 1924 and 1928 years was played by the financial support of the Polish government and private organizations.

The most progressive disciplines of the Olympic sport in Poland were fencing and academic rowing, whose success and popularity played an important role in the military personnel of the Polish Army.

In the period of its activities, the POC played an important role in the creation of the sports Olympic movement. It was the first organization in Poland of national character, which covered the entire sports movement in the country. The first federations of sports, among other thigs, the Polish Rowing Federation, the Polish Football Federation, the Skiing Federation, the Polish Bicycling Federation, appeared on the initiative of the PAC and its activities in 1919-1920 years.

Key words: *Olympic Games, sports, physical culture, sport discipline, Olympic Committee, athletes, sports organizations.*

Постановка проблеми. По відновленню своєї незалежності польська держава розпочала новий етап розвитку національного спорту та олімпійського руху. Цей розвиток опирався на багаті традиції і досвід польських спортсменів з попередніх десятиліть. Увага польської спільноти вже давно була прикута на передовому досвіді в галузі європейського і світового спорту, передусім на досягненнях світового олімпійського руху. Ідея участі в олімпійських іграх, створення власного олімпійського комітету стала провідною не тільки для польських спортсменів, спортивних діячів, передової інтелігенції, але також і для нової польської влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Становлення та розвитку польського спортивного і олімпійського руху приділяли увагу відомі польські вчені; К. Хондзелек, З. Глушек, Р. Врик, Л. Шиманський, Х. Шот-Езеровський, Я. Хелмецький, Х. Млодяновська та ін.

Мета: проаналізувати та узагальнити основні тенденції у становленні та розвитку польського олімпійського руху у цей історичний період.

Суттєве значення для розвитку польського спортивного руху мала діяльність Спортивного Гімнастичного Товариства «Сокіл» (початок 60-тих років XIX віку), яке займалося популяризацією фізичної культури і спорту серед широких мас польського населення, у тому числі і серед шкільної молоді. «Сокіл» організував систематичні заняття з молоддю, віддавав школам до експлуатації власні спортивні об'єкти, започаткував підготовку шкільних вчителів гімнастики. Крім шведської гімнастики, «Сокіл» проводив також заняття з фізичної рекреації, організував туристичні виїзди, хоч дещо в меншій мірі проводилися заняття з футболу, плавання, легкої атлетики, стрільби і боротьби. Поступово з південних регіонів польських земель діяльність «Соколу» поширилась і на інші польські землі, закладаючи фундамент майбутнього спортивного руху і виникнення окремих федерацій спорту [1].

У 1907 році в Кракові утворено Комісію Поєднання Польського Сокольніцтва, головною метою якого було координація сокольніцького руху на польських землях і за кордоном, опрацювання єдиних програм і форм фізичної культури і спорту.

Також в 60-тих роках XIX віку розпочинається розвиток студентського спорту, передусім в Кракові. У 1869 році при Ягеллонському університеті було створено перший на польських землях клуб шахів. У 1883 році діячі «Соколу» організують для студентів Ягеллонського університету заняття з гімнастики, веслування та фехтування. Згодом (1886 рік) повстає Краківський Фехтувальний Клуб.

Однією із вирішальних подій для розвитку польського спорту стало організація у 1908 році Академічного Спортивного Товариства, яке провадило широку діяльність популяризуючи лижний спорт, веслування, футбол, плавання, легку атлетику, велосипедний та ковзанярський спорт, теніс, краєзнавство, туризм. У 1916-1918 роках виникають спортивні організації в Варшаві у Політехнічному університеті, Торговому і Сільськогосподарському інститутах, діяльність яких координував Центральний Академічний Спортивний Союз.

У 70-80-тих роках XIX століття виникають спортивні товариства з окремих дисциплін спорту в багатьох польських містах: у 1882 році створюється Варшавське Товариство Велосипедистів, а 1888 році у – Варшавське Товариство Лижників. Наприклад, Варшавське Товариство Веслування у 1883 році об'єднувало понад 800 чоловік. Завдяки цьому товариству веслування набирає популярність і в інших містах. На переломі XIX – початок XX століть виникають товариства з веслування у Плоцьку, Влоцлавку, Калішу, Ломжі [5].

Кінець XIX – початок XX століття це також період поширення серед польського населення чисельних публікацій, які стосувалися старогрецьких олімпійських ігор, агоністики, а також і сучасного олімпійського руху. Популяризувалися ідеї П'єра де Кубертена, обговорювалися організація проведення і результати олімпійських ігор. Особлива увага була приділена стокгольмській олімпіаді.

Організаційний Комітет V Олімпійських Ігор в Стокгольмі не мав формального права запросити польську делегацію до участі у змаганнях, підкреслюючи той факт, що основними умовами участі в олімпійських іграх є наявність національного олімпійського комітету, а також обрання представників цього комітету у Міжнародний Олімпійський Комітет. Кілька польських спортсменів взяли участь в іграх під прапорами інших держав: легкоатлет В. Понурський, вершники К. Руммель (бронзовий призер 1928 року у командних змаганнях, полковник Польської Армії, учасник війни з гітлерівською Німеччиною у 1939 році, в'язень концентраційних таборів Дахау і Маутхаузен, після завершення другої світової війни відомий організатор і тренер кінного спорту в Польській Народній Республіці) та С. Загорський, виступаючи в барвах Росії і Австро-Угорщини [1, 3].

V Олімпійські Ігри 1912 року (Стокгольм, Швеція) викликали значний резонанс у польської громадськості. Саме ці ігри стали взірцем організації спортивних змагань молоді у цьому ж році в Лодзі та Варшаві.

Першим польським багатосекційним спортивним клубом на польських землях став Варшавський спортивний клуб (1907 рік). Дещо пізніше (1908-1912 рр.) виникають також багатосекційні клуби і в інших містах – Острові Великопольському, Лешні, Гнезні [2].

Перед першою світовою війною прискореними темпами розвивався футбол в Кракові. Там у 1911 році було утворено Краківський Футбольний Союз, який у 1914 році об'єднував 24 міські і підміські клуби координуючи їх діяльність.

Розвиток спортивного і рекреаційного руху на польських землях у період перед першою світовою війною заклав міцний фундамент для подальшого розвитку польського олімпійського руху у 20-30-тих роках XX століття, вже в нових умовах функціонування незалежної Польщі.

Незважаючи на важку економічну і політичну ситуацію на польських землях викликану першою світовою війною весною 1918 року діячі польських організацій (особливо треба відмітити діяльність їх лідерів - К. Бернацького і Х. Езерського) створили організаційний комітет для проведення з'їзду польських спортивних і гімнастичних товариств. Головною метою скликання з'їзду було здійснення оцінки стану фізичного виховання та спорту на польських землях, а також

напрямок їх розвитку у майбутньому. І З'їзд Польських Спортивних і Гімнастичних Товариств відбувся в Варшаві у вересні 1918 року. В роботі з'їзду приймали участь такі видатні польські теоретики і практики фізичного виховання і спорту, як Е. Пясецький, В. Осмольський, Е. Раунер, С. Ровінський, Б. Хшановський та ін. Рішенням з'їзду було утворено Польський Союз Спортивних і Гімнастичних Товариств, який став головною організацією польського спорту [7].

Проголошення незалежності Польщі у листопаді 1918 році створило передумови для участі польських спортсменів у міжнародних змаганнях під національним прапором. Важливим завданням у цей період також була реорганізація і розбудова національних спортивних федерацій та затвердження регламенту спортивних змагань на міжнародному, державному та регіональному рівнях [2].

У березні 1919 року Організаційний комітет VII Олімпійський ігор в Антверпені вислав офіційне запрошення до Міністерства Іноземних Справ Польщі до участі в них польської олімпійської команди. Це була знаменна подія не тільки із спортивної точки зору, але і політичної для вже незалежної держави, враховуючи той факт, що на той час Польща ще не мала власного національного олімпійського комітету й навіть свого представника у Міжнародному Олімпійському Комітеті. Реалізацією покликання Польського Олімпійського Комітету, який би зайнявся підготовкою польських спортсменів до участі в олімпійських іграх в Антверпені (1920 рік) Міністерство Іноземних Справ передало до Міністерства Громадського Здоров'я, яке на той час частково відповідало за стан і розвиток фізичної культури і спорту в країні. Крім Міністерства Громадського Здоров'я відповідальність за фізичну культуру і спорт в країні несли також Міністерство Військових Справ та Міністерство Громадського Будівництва і Транспорту, що безсумнівно ускладнювало процес розбудови польського спортивного і фізкультурного руху. Тим більш, що часу на прийняття відповідних рішень було не так вже багато. І все ж таки, не дивлячись на цілу низку проблем в галузі фізичної культури і спорту, у тому і організаційного характеру, польські суспільні, політичні та спортивні діячі, натхнені фактом виборення польським народом незалежності, з запалом і з подвійною енергією взялися за справу покликання Польського Олімпійського Комітету та підготовкою польських спортсменів до участі в іграх в Антверпені [3].

Нагодою покликання Польського Олімпійського Комітету стали проведені в жовтні 1919 року два з'їзди: з'їзд Туристичних, Країнознавчих і Лижних Товариств в Кракові та засновницького з'їзду Польської Федерації Легкої Атлетики. Саме делегати цих двох з'їздів у вечорі 12 жовтня утворили організаційний Комітет Підготовки Польщі до Учасності в Олімпійських Іграх, до складу якого увійшли: С. Полакевич, В. Осмольський, М. Орлович, С. Копчинський, Т. Кухар та ін. Незабаром, на прохання членів комітету, протекторат над комітетом прийняв Йозеф Пілсудський, що мало важливе значення для підтримки діяльності комітету на самому високому державному рівні [7].

1 грудня 1919 року в Варшаві відбулося перше засідання Польського Олімпійського Комітету. Головою комітету було обрано князя Стефана Любомирського. У грудні 1919 року Польський Олімпійський Комітет (ПОК) подав заяву про прийняття його до Міжнародного Олімпійського Комітету. Першочерговими цілями ПОКу вважалися участь польської збірної дружини у Олімпійських Іграх в Антверпені (1920 рік); розбудова структури польського спорту, зокрема створення польських федерацій спорту з окремих спортивних дисциплін (враховуючи той факт, що на той час в країні діяли тільки чотири федерації спорту – з легкої атлетики, веслування, футболу і лижних видів спорту); популяризація в країні ідей олімпізму.

ПОК передбачав відправити до Антверпена делегацію, яка складалася би із ста чоловік (спортсмени, тренери, лікарі, масажисти, технічний персонал, керівники ПОКу). На жаль, радянська-польська війна перервала підготовку польських спортсменів до участі в VII Олімпійських іграх.

Перший офіційний старт польських спортсменів під національним прапором настав у 1924 під час I Зимових Олімпійських Ігор в Шамоні (точніше Шамоні-Мон-Блан, Франція). Всього в цій олімпіаді брало участь вісім польських спортсменів – лижники (одна лижниця) та ковзанярі. Медалі не вдалося вибороти, але варто відміти успішний виступ Л. Юцевіча у ковзанярському багатоборстві, який зайняв восьме місце серед двадцяти двох учасників з дев'яти країн. До речі у той час важливу роль у підготовці польських лижників відігравали скандинавські тренери (хоч і не всі вони демонстрували високий професійний рівень). Центром лижної підготовки польських спортсменів став чудовий польський гірський курорт – Закопане [4].

У 1924 році Польща також у перше прийняла участь в VIII Олімпійських Іграх в Парижі. Польські спортсмени (а всього їх прибуло 78 чоловік) прийняли участь в змаганнях в 10 спортивних дисциплінах (греко-римська боротьба, велосипедний спорт, академічне веслування, легка атлетика, вітрильний спорт, кульова стрільба, теніс, важка атлетика, фехтування, плавання). На цих іграх польські спортсмени здобули, як представники національної збірної, і перші медалі – у велосипедному спорті (гонка переслідування на 4000 м., брало участь команди з 10 країн) здобули срібні медалі Ю. Ланге, Я. Лазарський, Т. Станкієвіч і Ф. Шимчик. Бронзову нагороду здобув вершник А. Крулікевіч (в півфіналі перемогли збірну Франції, а в фіналі програли Італії). Велосипедисти представляли Краків і Варшаву. Доля їх склалася по різному. Т. Станкієвіч загинув від рук німецьких окупантів у 1940 році; Ф. Шимчик, пізніше у повоєнні часи входив до складу ПОКу, займаючи посаду заступника голови комітету і прославився як один із організаторів польського велосипедного спорту та як проєктант велосипедних торів. Вершник А. Крулікевіч, майор польської армії, у 1926 був серед лауреатів на звання найкращого спортсмена року, після закінчення другої світової війни працював тренером і інструктором кінного спорту, заснував власну школу верхової їзди [1].

Відмітимо, що участь Польщі у зимових і літніх олімпійських іграх 1924 року це безсумнівний успіх польського олімпійського спорту. Фактично щойно (1921 рік, Ризький мирний договір) закінчилася важка війна з радянською Росією, війська якої літом 1920 року наблизилися до брам самої Варшави, на короткий час займаючи значну частину території Польщі. Економічна і соціальна ситуація в країні була надзвичайно складною. Тому участь польських спортсменів в олімпіадах 1924 року, в перше виступаючих під своїм національним прапором, стало надзвичайною подією в розвитку польського суспільства.

У 1928 році польські спортсмени прийняли участь в двох олімпійських іграх – зимових в Санкт-Моріц (Швейцарія) та

літніх в Амстердамі (Голландія). На зимових іграх не вдалося завоювати жодної медалі. Польська команда приймала участь в змаганнях у бобслею (5 учасників), хокею (11 гравців), лижному бігу (11 лижників). Натомість літні олімпійські ігри принесли Польщі першу золоту медаль. Її завоювала у метанню диску Г. Конопницька. Ця видатна спортсменка була також чемпіонкою світу та багатократною чемпіонкою Польщі і Європи у цій дисципліні спорту. До речі, у 1928 році жінки в перше брали участь в літніх олімпійських іграх (легка атлетика і гімнастика), Г. Конопацька стала першою із жінок на світі, яка завоювала золоту медаль в легкій атлетиці [3].

Х. Конопацька, крім спорту, також брала участь в змаганнях з метання спису, захоплювалася поезією та образотворчим мистецтвом. Її доля так склалась, що Х. Конопацька виїхала до США, де і залишилася до кінця свого життя.

Всього на цій олімпіаді польські спортсмени здобули 1 золоту, 1 срібну та 3 бронзові медалі. Срібну медаль, уступаючи тільки збірній Іспанії, завоювали вершники у складі М. Войсим-Антонович, К. Гзовські, К. Шосланд. Бронзові медалі також у кінному спорті в командних змаганнях вибороли К. Руммель, М. Войсим-Антонович (це була його друга олімпійська медаль на тих іграх), Й. Тренквальд. 1 бронзову медаль завоювали веслувальники (четвірка) – Ф. Броніковський, Е. Янкоський, Л. Бірхольц, Б. Ормановський, Б. Древек. Відзначилися також фехтувальники на шаблях (А. Папее, Т. Фрідріх, В. Сегда, К. Ляськовський, А. Малецькі, Я. Забельський), які у командних змаганнях взяли бронзові медалі перемагаючи у поєдинку з командою Німеччини [1].

Загалом польські спортсмени брали участь в змаганнях з у 10 олімпійських дисциплінах, і в загальному медальному заліку зайняла 21 місце серед 44 учасників [7].

Варто відмітити, що в тих олімпійських дисциплінах спорту як фехтування і веслування, де польські спортсмени здобували медалі, значну роль відігравали військовослужбовці, передусім офіцери польської армії, хоч також виступали і представники інших соціальних прошарків та професій. Наступна доля багатьох олімпійців була складною – багато спортсменів взяло участь у захисті країні у 1939 році, частина з них загинула, частина по завершенню другої світової війни емігрувала за кордон, в основному, до США та Великобританії, частина залишилася в новій соціалістичній Польщі. Так, серед фехтувальників особливих успіхів досягнув А. Папее володар двох бронзових олімпійських медалей, випускник краківського університету, до війни працював у банку, у післявоєнний час займав посаду заступника, а пізніше голови федерації фехтування Польщі [1]. К. Ласковський - випускник варшавської академії фізичного виховання, майор польської армії, крім фехтування захоплювався боксом. Є одним із засновників федерації боксу Польщі, тренер і суддя, виступаючи як боксер провів на рингу більше двадцяти боїв.

Висновки: В першому періоді своєї діяльності ПОК відіграв важливу роль у створенні спортивного і олімпійського руху. Це була перша в Польщі організація загальнодержавного характеру, яка охоплювала цілий спортивний рух в країні. За ініціативою ПОКу та при його активної діяльності були створені у 1919-1920 роках перші федерації спорту, між іншим: Польська Федерація Веслування, Польська Федерація Футболу, Польська Федерація Лижного Спорту, Польська Федерація Велосипедного Спорту. Черговою федерацією було утворено в 1921-1922 роках – федерація тенісу та фехтування. Суттєву роль відіграло також популяризаторська діяльність серед широких мас населення ПОКу та залучення державних організацій до підготовки польських спортсменів до участі в VII Олімпійських іграх, зокрема, це стосується фінансової допомоги.

- Розвиток олімпійського руху в Польщі у цьому історичному періоді відбулося у надзвичайно складних зовнішніх та внутрішніх політичних і соціально-господарчих умовах. Особливо важким тягарем для польської держави стала польська-радянська 1920 року, коли взагалі стояло питання про загрозу існування незалежної Польщі. Незважаючи на ці труднощі, польські спортсмени прийняли участь в олімпійських іграх вже у 1924 році (літні) та 1928 р. (зимові та літні) завоюючи свої перші медалі, у тому 1 золоту. Найбільш поступовими дисциплінами олімпійського спорту в Польщі стали фехтування та академічне веслування, у успіху та популярності яких важливу роль відіграли кадрові військові польської армії.

Література

1. Głuszek Z., Polscy olimpijczycy. Leksykon, Wyd. „Sport i Turystyka”, Warszawa 1971, ss. 350.
2. Grot Z., Gaj J., Zarys dziejów kultury fizycznej w Wielkopolsce, PWN, Warszawa - Poznań 1973, ss. 340.
3. Hądzek K., Polski ruch olimpijski, [w:] Miller (pod red.) Historia igrzysk olimpijskich i MKOL. Od Aten do Pekinu: 1894-2008, Wyd. Dom Wydawniczy Rebis, Poznań 2008, ss. 720.
4. Ludwiński D., Droga do Justynu Kowalczyk. Historia biegów narciarskich, Wyd. Sine Qua Non, Kraków 2014, ss. 307.
5. Lipoński W., Encyklopedia sportów świata, Oficyna Wydawnicza Atena, Poznań 2006.
6. Wryk R., Początki ruchu olimpijskiego w Polsce, Wyd. Naukowe i Innowacje, Poznań 2012.
7. Хавин Б. Н., Все об олимпийских играх / Б. Н. Хавин – 2-е изд., доп. – М.: Физкультура и спорт, 1979. - 607 с.

УДК 37.0:37.013(477)

Петренко Наталя
Миколаївський національний аграрний університет
ORCID id 0000-0002-5417-2612

РІВЕНЬ СФОРМОВАНOSTІ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ: МЕТОДИКА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ

У статті висвітлено особливості кількісного та якісного аналізу результатів педагогічного експерименту; узагальнено результати педагогічного експерименту, перевірено вірогідність отриманих результатів з використанням методів математичної статистики; сформульовано основні положення та висновки за результатами дослідження; розроблено методичні рекомендації щодо формування педагогічної компетентності викладачів фізичного виховання в системі методичної роботи аграрного університету.

Ключові слова: педагогічна компетентність; викладач кафедри фізичного виховання; аграрний університет;